

Elna Munchs tale om ligestilling i ægteskabet

Taler

Elna Elisabeth Munch
Medlem af Folketinget for Det
Radikale Venstre

Dato

13. maj 1919

Sted

Folketinget

Omstændigheder

Behandling af Forslag til Lov om Ægteskab

Opr. trykt i Rigsdagstidende 1918-1919 Forhandlingerne (Folketinget) s. 5429-5445.

Ved Finanslovforslagets første Behandling udtalte jeg den Forhaabning, at denne den første ordinære Rigsdagssamling, efter at Kvinderne har faaet Valgret og Valgbarhed under lige Vilkaar med Mænd, maatte bringe Behandlingen af de tre store Reformere, der krævedes, for Kvinderne i Familielivet og i det almindelige Samfundsliv havde naaet samme. Ligeret, som var givet dem politisk. Den første af disse Love, Kvindernes Adgang til Statens og Kommunens Embeder under lige Vilkaar med Mænd, har vi nylig haft til Behandling i dette høje Ting, den anden, Kvindernes Ligestilling i Familien, foreligger her i Dag, og den tredie, Ligestilling med Hensyn til Løn, vil forhaabentlig foreligge inden længe, naar de Forslag, der maatte blive Resultatet af Lønningskommissionens Arbejde, kommer frem.

Det Lovforslag, vi i Dag skal behandle, har mødt en stærk Forhaandskritik. Sindene er kommet i Bevægelse, ja, der er udenfor Tinget rejst en hel Kamp derimod, og under de Angreb, som rettes mod det, fremstilles det, som om Forholdet indenfor Ægteskabet er vendt helt om. Hidtil har Patriarkatet raadet, Manden har været Husherren, nu skal Matriarkatet indføres, og Kvinderne være de herskende, hævder man. Denne Fremstilling er ganske urigtig. Patriarkatet tilhører svundne Tider. For at træffe det i al dets Fylde skal vi saa langt tilbage som til Tiden før Kristendommen. Da var Forholdet virkelig det, at Kvinderne ingen Rettigheder havde; i meget gamle Lovbestemmelser findes der dog en enkelt lille Rettighed, som Kvinder havde forud for Mænd. Naar Kvinder skulde straffes med Døden, maatte de ikke hænges saaledes som Mænd, men

skulde brændes, stenes eller druknes, hvilket man ansas for behageligere og ikke saa nedværdigende, men bortset fra dette lille Glimt af Galanteri, som man altsaa allerede den Gang viste det svage Køn, tror jeg, at man paa den Tid kunde tale om Patriarkat. Ved Kristendommens Indførelse fik Kvinderne halv Arveret med Mænd, og siden har der været en stadig Bevægelse fremad mod Begrænsning af Mandens Magt som Husherre og en Udvidelse af Kvindernes Rettigheder. Chr. V Danske Lov har i mangt og meget indskrænket Mandens Myndighed. Medens Jydske Lov udtrykkelig fastslaar Mandens Ret til at revse sin Hustru med Kæp eller Vaand, og medens det første Udkast til Chr. V Danske Lov siger, at Husbonden maa revse sin Hustru, Børn og Tyende med Kæp og Vaand og ikke med Vaaben, er Ordet "Hustru" forsvundet af selve Chr. V Danske Lov. Et stort Skridt fremad for Kvinderne betyder Loven af 1899 om Formueforholdet mellem Ægtefæller. Men indtil nu har der trods alle Indskrænkninger i Mandens Myndighed overfor Hustruen været en Række Punkter, hvor Manden har afgørende Forrettigheder. Han raader med visse bestemte Begrænsninger over Formuen, og han bestemmer Familiens Opholdssted og har i Tilfælde af Uenighed Afgørelsen med Hensyn til Børnenes Opdragelse og Anbringelse. Disse Forrettigheder er det denne Lov ønsker at fjerne. Den stiller Kvinden lige med Manden indenfor Ægteskabet. Patriarkatets sidste Rest forsvinder, men det betyder ikke, at der indføres Matriarkat. Skulde Ligestillingen betyde dette, maatte det være et Udtryk for, at Kvinden altid var Manden overlegen, saa at han kun kunde hævde sig ved kunstigt at faa tildelt en Række Forrettigheder ved Hjælp af Lov. De, der klager over dette sejrende Kvinderegimente, gør det dog neppe ud fra den Betragtning, at Mændene er Kvinderne saa underlegne, at de trænger til at værnes ved særlige Begunstigelser gennem Lovbestemmelser. Ligestilling betyder jo, at den af Ægtefællerne, der har de bedste Grunde eller den fasteste Villie, sætter sin Opfattelse igennem, og i det Tilfælde, at Forstaaelse ikke kan naas, skabes der Betingelser for den retfærdige Afgørelse ad retslig Vej.

Forslaget er ikke et Forslag for Kvinderne alene, men for Mænd saa godt som for Kvinder; thi Mænd er jo nu en Gang ikke mindre end Kvinder interesserede i, at der paa dette vigtige Omraade gælder klare og retfærdige Regler i Samklang med vore Dages Tankegang. Dette Forslag er heller ikke et revolutionært Paafund af en radikal Minister eller af nogle Kvindesagsagitorer. Det er fremgaaet af en lang Række Overvejelser, hvori har deltaget en Række af de betydeligste Jurister i de tre nordiske Lande. Lignende Forslag er jo nu ogsaa delvis gennemførte i de andre nordiske Lande. Kvinderne har haft Lejlighed til i den forberedende

Kommission at fremføre deres Synspunkter, men de har kun fundet Tilslutning, naar de fremførte Krav har kunnet bestaa Prøven, stillede overfor de juridiske Videnskabsmænds Retfærdighedsfølelse og praktiske Sans. Hvert Land har haft en Kvinderepræsentant i Kommissionen. For Danmarks Vedkommende har det været Fru Hein, der har haft den særlige Opgave at føre Kvindernes Opfattelse frem, og vi Kvinder kan kun glæde os over den Maade, hvorpaa hun har gjort det. Men ikke mindre glæder det os, at disse Ønsker har haft en saa udpræget Talsmand i den danske Kommissions Leder, Professor Bentzon, hvem Æren for dette Forslag i saa væsentlig Grad tilkommer. Gennem en Aarrække har han virket for de Grundsætninger, der nu har faaet Lovforslags Form, og det er ham sikkert en stor Glæde, at de nu er naaet saa langt frem mod Virkeliggørelse. I Anerkendelse af hans dybe Forstaaelse af Kvindernes Stilling bør hans Navn i Dag nævnes med Tak fra denne Plads.

Medens Reglerne om Ægteskabet tidligere var spredte i en Række Love, samles alle væsentlige Bestemmelser nu her i dette Forslag. Forslaget ligesom følger Mand og Hustru gennem Livet. Det begynder med Forlovelse, sætter Betingelserne for Ophævelse deraf, giver Regler for Ægteskabets Indstiftelse, klarlægger Ægtefællernes Forpligtelser og Rettigheder i Ægteskabet, bestemmer, hvorledes det skal opløses, hvis Ægtefællerne ikke kan holde ud med hinanden, og fastsætter endelig, hvorledes Formueforholdet skal ordnes ved den ene Ægtefælles Død. Jeg skal i de Bemærkninger, jeg har at gøre til Lovforslagets enkelte Paragraffer, følge samme Orden.

I Reglerne om Forlovelse findes der i § 2 et Punkt af ikke helt ringe Betydning, hvor jeg kunde ønske, at man ordnede Forholdet noget anderledes end foreslaaet. Forholdet er nu det, at et Ægteskabsløfte ikke har forbindende Kraft, medmindre det efterfølges af en Besvangrelse, dog at Kvinden skal være uberygtet og Manden være fyldt 25 Aar. Der er herfra gjort bestemte Undtagelser i Kvindens Ret, Undtagelser, som efter Nutidens Forhold i og for sig er ganske urimelige. Det foreliggende Lovforslag vil bort fra den tvangsmæssige Gennemførelse af Ægteskabsløftet og kun yde Kvinden en Erstatning under Henvisning til, at et Tvangsægteskab er uforeneligt med Nutidens Syn paa Ægteskabet. Dette sidste Synspunkt kan jeg dele, men jeg er ikke enig i de Konsekvenser, som Lovforslaget drager deraf. Hvis disse Bestemmelser blev gennemført, vilde det være en afgjort Forringelse i Kvindens Stilling fra den nuværende og ikke mindst i Barnets Stilling – i alt Fald med det Syn paa den ugifte Moder og paa det udenfor Ægteskabet fødte Barn, der nu er

raadende i Samfundet. At opretholde et Ægteskab, der ikke ønskes af begge Parter, er naturligvis i og for sig urimeligt, men man bør give Kvinden Ret til at forlange Ægteskabet, som saa skulde opløses, hvis en af Parterne ønskede det. Eller hvis man ikke vil gaa til et saadan Proforma-Ægteskab, kunde man bestemme, at Kvinden eo ipso havde samme Ret som en fraskilt Kvinde og hendes Barn samme Ret som et Barn født i Ægteskab.

Betingelserne for Ægteskabs Indgaaelse betegner væsentlige Fremskridt, der indeholdes i Paragrafferne 10 og 11. Der indføres her et ganske nyt Princip om gensidig Pligt til at oplyse om visse Sygdomme, og selv om det er en vanskelig Regel af føre ud i Praxis, vil den dog utvivlsomt faa sin Betydning[.] Rigtigt er det sikkert ogsaa, at Aldersgrænsen for Ægteskabs Indgaaelse er forhøjet fra det 16de til det 18de Aar for Kvinder og fra det 20de til det 21de for Mænd, og en praktisk Lettelse er det, at det ikke er nødvendigt at møde op med Attest for, at man ikke har modtaget Fattighjælp.

I Formen for Ægteskabs Indstiftelse foreslaas den afgørende Forandring, at der indføres tvungen borgerlig Ægteskabsstiftelse, for at et Ægteskab skal have Retsgyldighed. Denne Ordning er en naturlig Følge af Grundlovens Bestemmelse om Frihed for de forskellige Religioner, og den er nu gennemført i næsten alle Lande undtagen Norge og Sverige. Den har hidtil mødt Modstand herhjemme af stemningsmæssige, nærmest vanemæssige Grunde. Derfor førte Forhandlingerne i 1851 kun til den lidet tilfredsstillende Ordning, der nu er den bestaaende, og efter hvilken borgerligt Ægteskab kun tillades i visse Undtagelsestilfælde, og derfor strandede Forslaget derom baade i 1896—97, da det blev fremsat privat af det ærede Medlem fra Ringkøbing (J. C. Christensen) og Svend Høgsbro, og da det i 1902—04 førtes frem af den daværende Regering. Ligesom i 1902 er det her foreslaaet, at der i hver Kommune skal være en Myndighed, der kan indstifte Ægteskaber. Derved opnaas, at Adgangen til Vielse bliver næsten lige saa let som nu, og det vil da, saaledes som det ærede Medlem fra Ringkøbing i 1902 udviklede, i mange Tilfælde kunne lade sig gøre, at Brudeparret paa Vejen til den kirkelige Vielse faar det retsgyldige borgerlige Ægteskab stiftet. Dette er sikkert den mest hensigtsmæssige Maade. Derimod fremkalder ikke det Navn, man har tiltænkt den ægteskabsstiftende Myndighed, nogen videre Begejstring. "Giftefoged" kaldes han — det henleder umiddelbart Tanken paa "Giftekniv", og jeg vil haabe, at man under Behandlingen i Udvalget kunde finde et bedre Navn. Jeg er ikke vis paa, at det vil være let at træffe mange, der vil paatage sig et Ombud, der kaldes saaledes.

Man kunde vel med Sikkerhed have regnet paa forneden Tilslutning til Forslaget om almindeligt borgerligt Ægteskab. De Partigrupper, som tidligere var for Forslaget, har jo nu Flertal baade i Folketing og i Landsting, de mellemliggende Aar har vel ogsaa dæmpet den Stemning, der den Gang rejstes mod det, og alene Hensynet til Sønderjyllands Genforening med Danmark kunde jo virke med dertil. Det har derfor været meget overraskende at høre den Maade, hvorpaa Venstres Ordfører omtalte Forslaget Er der noget Omraade, hvor man skulde tro, at Venstre havde taget sit Standpunkt klart og uigenkaldeligt, maatte det vel være dette. I 1896 var Partiets nuværende Formand, det ærede Medlem fra Ringkøbing (J. C. Christensen) sammen med Svend Høgsbro Forslagsstiller for et Forslag derom af ganske samme Karakter som det, der her foreligger. I 1902 fremsattes Forslaget som Regeringsforslag. Det indbragtes af Alberti, der da var Justitsminister, men det var i Forvejen gennemdrøftet med Kultusministeriet, og det blev Kultusministeren, det nuværende ærede Medlem fra Ringkøbing, der bar hele Diskussionen fra Ministeriets Side. Første Behandling aabnedes af ham. Han hævdede meget stærkt, at Tiden til at gennemføre denne Ordning nu var kommet; selv om ikke alle følte Trang dertil, var det nok, at der i nogle Kredse følte en saadan Trang. Den bestaaende Tilstand kaldte han en Plet pas vort folkekirkelige Samfund. Under de følgende Forhandlinger udtalte han sig i de skarpeste Ord mod det fakultative borgerlige Ægteskab og for det almindelige, og som et Argument for dette henviste han med stor Kraft til Erfaringerne fra Sønderjylland, hvor man jo har haft dette siden 1870. I Folke-tinget fandt Forslaget den Gang kun Modstand fra Højre og fra enkelte af den daværende moderate Gruppe; deres Forslag samlede kun 8 Stemmer. Da Forslaget i Landstinget mødte Modstand fra Flertallet, tog det ærede Medlem fra Ringkøbing atter stærkt til Orde derfor. Den ærede Ordfører for Venstre (Kirk) sagde, at der kunde findes Citater i ældre Rigsdagstidender desangaaende. Det er der, og jeg skal med den højtærede Formands Tilladelse citere et Par. Det ærede Medlem fra Ringkøbing siger paa Sp. 829: "Stillingen er saaledes, at det i Virkeligheden kan siges at være forargelige Tilstande. Der gives Forargelse, men det var det, Kirken mindst skulde gøre, thi dens Herre har jo sagt: Det er umuligt, at Forargelse ikke skulde kunne komme, men ve den, ved hvem den kommer. Se saaledes er Forholdet ved at blive, og derfor er der en virkelig Nødstilstand til Stede." Og Spalte 874 fortsætter det ærede Medlem: "Og naar man har henvist til, at i de sidste Tider er Ægteskabets Løshed blevet mere og mere fremtrædende, saa er det muligt, at denne Omstændighed hænger sammen med den liden Sandhed, der er i

Ægteskabets Besegling.” Han hævdede endvidere, at naar man fra Kirkens Side søgte at hindre det almindelige borgerlige Ægteskab, da var det et Forsøg paa at tvinge Folk til Kirken. Overfor den Tilbøjelighed opsvang det ærede Medlem for Ringkøbing Kredsen sig endog til lyriske Udbrud og paa Spalte 1697 citerede han det gamle Vers:

De slet mig forstode

Som ej med det gode

Bød Sjæle til Gæst.

Med Baand og med Bøjle

Med Stang og Tøjle

Man gør ingen Fest.

Ganske i Samklang hermed faldt næsten alle Udtalelser fra Venstre den Gang. En Undtagelse danner det ærede Medlem for Assens Kredsen (Klaus Berntsen) der var for det fakultative borgerlige Ægteskab. Men det ærede Medlem for Assens Kredsen hørte den Gang til en særligt moderat Gruppe (Klaus Berntsen: Hele Kommissionen har jo sluttet sig til mit Standpunkt!). Hvis virkelig Venstres Ordfører nu skulde stille sig som Modstander af Forslaget — og jeg forstod, at den ærede Ordfører for Venstre sagde at han havde Flertallet med sig i dette — da kam jeg ikke tænke mig andet end at Partiets Formand, det ærede Medlem for Ringkøbing Kredsen, vil gøre Oprør imod sin Ordfører. Det har det ærede Medlem jo gjort før. Det skete forleden under Behandlingen af Forslaget om Kvinders Adgang til Præsteembeder. Det ærede Medlem gik da en beklagelig Retning. Men denne Gang vil han gaa i den rigtige Retning, og med den store Indflydelse, han raader over i sit Parti, nærer jeg ingen Tvivl om, at han vil faa det store Flertal af Partiet med sig.

Det er en Selvfølge, at med Indførelsen af almindeligt borgerligt Ægteskab maa, her som andre Steder, følge Indførelsen af Civilstandsregistre. Den højtærede Indenrigsminister har imidlertid ved første Behandling af Finansloven meddelt, at et Lovforslag derom var under Forberedelse i Indenrigsministeriet. Det vilde være ønskeligt om dette kunde fremmes saaledes, at det kunde komme til

Behandling sammen med nærværende Forslag, og at de to Lovforslag kunde afpasses efter hinanden paa behørig Maade.

Det Kapitel, Kapitel V, der indeholder de almindelige Regler om Ægtefællers Retsforhold, indledes med Ordene: "Mand og Hustru skal vise hinanden Troskab og være hinanden til Støtte. De skal i Fællesskab varetage Familiens Krav." Disse Ord kunde synes at svare til de moralske Formaninger, der var almindelige i ældre Tidens Lovgivning, men som vi nu til Dags, med Rette eller Urette, er vante til at udelade. Deres Betydning gaar imidlertid videre. I Kommissionens Betænkning fremhæves det for det første, at de angiver selve Lovens Grundtone, angiver det Princip ud fra hvilket Lovens øvrige Bestemmelser maa ses. De fastslaar, hedder det, den fulde Ligestillethed mellem Mand og Hustru. Det skal ikke være Manden, der er Familiens Hoved, ikke Hustruen, der alene har Pligt til Lydighed og Indordnelse under hans Villie, men begge skal som frie ligestillede Personer virke i Fællesskab til Opfyldelse af de Pligter, som den mellem dem indgaaede Forbindelse medfører. Loven afskaffer, fremhæves det, en Række Forrettigheder, der ifølge Praxis har været tildelte Manden i Tilknytning til den hidtidige Lovgivnings almindelige Principper, f. Eks. Retten til egenmægtig at bestemme Familiens Opholdssted, Der findes saaledes en Del Forhold, som man ikke har ment direkte at kunne eller burde nævne i Lovparagraffer, men med Hensyn til hvilke man under Henvisning til disse Ord gaar ud fra at Myndighederne ikke som hidtil, vil betragte det som en Selvfølge, at Manden har en Forhaandsret. Hertil kunde man maaske ogsaa regne, at man hidtil har anset et for en Selvfølge, at det var Manden, der bestemte, hvilke Personer der maatte opholde sig i Huset og hvilke ikke. Dette vil man efter denne Paragraf ikke længere kunne opretholde. Det er imidlertid et Spørgsmaal om denne Betragtning, der er saa klart udtrykt i Kommissionens Betænkning, ikke er vel svagt fremført i § 39. Den vilde træde tydeligere frem, hvis man f. Eks. tilføjede at Mand og Hustru har indenfor Ægteskabet samme Rettigheder og samme Forpligtelser, eller noget lignende.

Jeg skal i denne Forbindelse lige nævne, at Lovforslaget enkelte Steder benytter "han" om begge Ægtefæller. Man har deri villet se en Tilsidesættelse af Kvinden, men den Opfattelse er naturligvis ikke rigtig. Det vilde være let at rette dette de Steder, hvor det forekommer, men jeg vil ikke tilraade det: det vil sikkert være nyttigt med Henblik paa andre Love, hvor kun Udtrykket "han" forekommer at der ved denne Lov skabes et Præcedens klart og uomtvisteligt for, at "han" ogsaa kan betyde "hun". Der vil i en nær Fremtid komme et Lovforslag til Behandling

om Husbond og Medhjælper. Det forekommer mig, at her maa Ordet "Husbond", der i sig selv kun betyder en Mand, opfattes som en fælles Betegnelse for Husbond og Madmoder, saaledes at Loven ikke blot gælder Tjenesteforholdet overfor Manden Huset, men ogsaa overfor Hustruen. — Endelig har § 39, som fremhævet i Kommissionens Betænkning, sin Betydning som Grundlag for de Bestemmelser ved Separation og Skilsmisse, der i senere Paragraffer gøres afhængige af, hos hvilken af Parterne Skylden for Ægteskabets Opløsning maa søges.

Kapitlets Regler gennemfører i øvrigt den Grundsætning, at Mand og Hustru i Fællesskab raader for Familiens økonomiske Liv. Hustruen faar Ret til personlig at raade over en rimelig Del af Familiens Indtægter, uden at det hele faar det Prag af at være en Naadessag, som det hidtil, og navnlig tidligere, har haft, og for første Gang faar her Hustruens Arbejde i Hjemmet Lovens Anerkendelse som en Del af Familiens Indtægter.

§ 49 siger, at Ægtefællerne er pligtige at give hinanden de Oplysninger om deres økonomiske Forhold, som kræves til Bedømmelse af deres Underholdspligt. Det hedder sig, at adskillige Mand har følt sig bekymrede ved denne Regel; de mener ikke, det gaar an at give Hustruen Indsigt i Forretningernes Stilling. Jeg ser imidlertid ikke rettere, end at Bestemmelsen er nødvendig, naar Underholdspligten skal betyde noget, og det er ikke til at se, hvilke Betænkeligheder der kan næres derved. De Mænd, der med Bekymring tænker paa at skulle give deres Hustru Indsigt i deres økonomiske Forhold, lader dog hyppigt en Kontorist have denne Indsigt, og efterhaanden som det bliver almindeligt, at Kvinderne tjener deres Part af Indtægten, kunde det maaske ogsaa have Interesse for Mændene at faa Besked om deres Kones økonomiske Stilling. Dette kan maaske tjene de bekymrede Mænd til nogen Trøst.

I § 50 indrømmes der Hustruen en noget større Ret end hidtil til i Retslivet at optræde paa Mandens Vegne, til at repræsentere Fællesskabet saaledes, at hendes Optræden faar forpligtende Virkning for dem begge. Ifølge dansk Lov er Husbonden ej pligtig at svare den Gæld eller Kontrakt, som hans Hustru gør, medmindre saadant er sket med Husbondens Villie og Videnskab eller ogsaa til fælles Nytte og uomgængelig Fornødenhed. Dette Begreb er jo meget elastisk. I et Tilfælde, som juridiske Manuduktører ofte anfører for deres Manuducender, havde en Hustru anskaffet sig et Sæt forlorne Tænder paa Kredit, men her ansaas Manden ikke for pligtig at betale det, da man ikke skønnede, at det var til

fælles Nytte eller uomgængelig Fornødenhed. Jeg skulde imidlertid tro, at efter den her omtalte Bestemmelse vil man se anderledes paa denne Sag. Ejendomsretten tilhører efter Motiverne den af Ægtefællerne, der udreder Købesummen, medens det i dette Tilfælde ikke vil være muligt at berøve Hustruen Brugsretten.

Kapitel VI, der handler om Forældremyndigheden, indeholder den Del af Loven, der for Kvinderne vel nok betyder det mest afgørende Fremskridt. Efter den hidtidige Ordning var det i Konflikttilfælde til syvende og sidst Manden, der havde det afgørende Ord i alle Beslutninger, der gjaldt Børnenes Skæbne. Man gik ud fra, at een maatte have Afgørelsen, og skulde der vælges mellem Mand og Hustru, kunde det efter den hidtidige Lovgivnings Karakter kun være Manden. Der foreslaas nu, at Forældremyndigheden over de fælles Børn tilkommer Ægtefællerne i Forening. Der ligger her et stærkt Krav om, at Ægtefællerne igennem indbyrdes Drøftelse maa komme til Enighed. Hidtil foregik al saadan Drøftelse under Tryk af Mandens Forret. Han kunde til enhver Tid afbryde Diskussionen ved at sige: Bliver vi ikke enige, saa er det mig, der afgør Sagen. Denne Ret bortfalder nu; kan der ikke opnaas Enighed, kan hver af Ægtefællerne kræve Sagen forelagt Overøvrigheden. Mægling skal finde Sted, og opnaas derved ikke Forstaaelse, bestemmer Overøvrigheden, hvem af Ægtefællerne der skal afgøre det omstridte Spørgsmaal, eller hvem af dem Forældremyndigheden i det hele skal tilkomme, hvis det er fornødent at træffe Bestemmelse derom.

§ 55 synes ikke helt klart formuleret. Det er utvivlsomt Hensigten, at Overøvrigheden skal bestemme, hvem af Forældrene Afgørelsesretten skal tilkomme, men Paragraffen kan efter sin Ordlyd forstaas derhen, at det ogsaa kan være Trediemand, der faar Retten tilkendt.

§ 62 foreskriver Mægling. Det forekommer mig, at det vilde være mere tiltalende, om man lod det være frivilligt Tom Parterne skulde sage Mægling eller ej. for man gaar til Overøvrighedens Afgørelse. Lovforslaget antyder ikke, og Motiverne giver ingen Vejledning med Hensyn til, hvorledes man tænker sig Mæglingsinstitutionen, men det er nærliggende at tænke sig, at Øvrigheden vil beskikke Folk fra den paagældende Families Egn. Dette kan i visse Tilfælde tænkes at være ubehageligt for Parterne, hvis det f. Eks. er deres personlige Bekendte, hvorimod de maaske hellere henvender sig til den Overøvrigheds person, som de vel som Regel ikke kender personlig. Derfor vilde

jeg ønske, at det var valgfrit, om man vil gaa til Mægling eller ej, før man skrider til Overøvrighedens Afgørelse.

Der er dem, der siger, at naar Tredie mand, Overøvrigheden, saaledes skal blandes ind i Ægtefellers Sager, er Ægteskabet ødelagt. Det skal indrømmes, at Vanskelighederne derved er store, og at der vil være mange Ægtefæller, som meget daarligt kan tænke sig saaledes at forelægge deres Tvistepunkter for andre. Men Vanskelighederne indtræder kun i Ægteskaber, hvor der er opstaaet en alvorlig Konflikt, og hvor det har været umuligt for de to Ægtefæller at tale sig til Rette om Børnenes Skæbne; og vil det i saadanne Konflikttilfælde være bedre, at Hustruen trods sin bestemte Overbevisning om Børnenes Tarv maa finde sig i Mandens Magtbud, selv i Tilfælde, hvor hun har langt bedre Betingelser for at træffe Afgørelsen end han, selv i Tilfælde, hvor Børnene er knyttede langt nærmere til hende end til ham? Og mon det for øvrigt ikke er saaledes, at der findes adskillige Ægteskaber, hvor man kan trænge til Øvrighedens Hjælp for at komme over et Stridspunkt, og hvor begge Parter falder til Ro, naar der saaledes ude fra er truffet en Afgørelse, de ikke selv kunde anes om? Forhaabentlig vil det dog blive saaledes, at disse Lovparagraffer om Overøvrighedens Afgørelse kun forholdsvi[s] sjældent kommer til Anvendelse, deres Bestaaen vil vel snarest virke indirekte. Bevidstheden om, at enes man ikke, gaar Vejen til Øvrigheden, vil lære begge Ægtefæller, at de maa tale sig til Rette, maa finde en Løsning selv.

Den Forret, som Lovgivning og Retspraksis hidtil har givet Fædrene overfor Børnene, har vel nok været det Forhold, der af Kvinderne har været felt som den største Uretfærdighed. Det er kun naturligt, at Mødrene har ment, at hvis nogen af Forældrene skulde have Forret overfor Børnene, maatte det vel være Moderen. Men nu er Forholdet det, at den gifte Moder har haft en langt ringere Retsstilling med Hensyn til Børnene end den ugifte. Jeg fik et slaaende Vidnesbyrd derom ved et lille Træk, jeg hørte fortælle for nylig: I en Kommuneskole her i Landet gik nogle Børn, som blev meget slet behandlet af deres Fader, der var en raa og brutal Person; han lod bl. a. hyppigt Børnene forsømme Skolen, for at de kunde hjælpe ham med hans Arbejde, skønt han var velstillet. Moderen ønskede Børnene sendt paa et Internat, for at de kunde komme bort fra Faderens daarlige Indflydelse. Under hendes Forhandlinger med Lærerinden om at faa Børnene fjernet oplyste hun, at hun og Manden ikke var gifte. Hun kunde altsaa disponere over Børnene og var ved at faa Sagen i Orden. Saa kom hun en Dag fortvivlet til Lærerinden og spurgte: Hvad skal jeg nu gribe til, for nu vil han gifte sig med mig? Hertil maatte Lærerinden svare:

De maa for ingen Pris gifte Dem med Deres Børns Fader, for saa mister De Forældremyndigheden over Børnene.

Medens den ugifte Moder altsaa har den fulde Bestemmelsesret over Børnene, har den gifte Moder i Virkeligheden ingen. For enhver, der anerkender og værdsætter Familiens Princip, vil dette Forhold føles urimeligt. Ganske vist gives der Folk, der mener, at denne Stilling er tiltalende og værdig for en Hustru. Saaledes har Provst Fenger nylig udtalt, at Kvinderne befandt sig vel ved at underrodne sig og indtage en ydmyg Stilling indenfor Ægteskabet. Hvis der var Strid om Børnene, var det baade det naturligste og det rigtigste, at det var Manden, der havde det afgørende Ord. Han er jo, hed det, dog som Regel den klarest tænkende og mest roligt overvejende og den, paa hvem det økonomiske Ansvar for Familien hviler. Jeg skal ikke komme for dybt ind paa, med hvilken Berettigelse dette hævdes — Meningerne derom turde maaske være delte —, jeg ved ikke, om man for Eksempel vil hævde, at den Tilstand, hvori den civiliserede Verden har været i de sidste Aar, en Tilstand, hvori man har bragt den uden nogen Kvindes Indflydelse, egentlig vidner om klare Tanker og rolig Overvejelse. Jeg skal, som sagt, ikke fordybe mig heri, men kun fastslaa, at Provsten altsaa ger sig til Talsmand for den Tankegang, at hvis en brutal Fader fjerner Børnene fra Hjemmet uden at lade Hustruen vide noget om deres Opholdssted, uden at ville lade hende se sine Børn, skulde denne Kvinde ydmygt bøje Hovedet og sige Tak til. I Sandhed et ophøjet Kvindeideal, men for Provst Fenger er dette aabenbart det rette. Kvinden bør i Ægteskabet overhovedet ikke stilles paa samme Maade som Manden, siger han. Han anlægger Bibelens Maalestok. Manden er Kvindens Hoved; dette er et gud[d]ommeligt Bud, men det er ogsaa en Naturlov, Kvinden er lykkeligst, naar hun er sin Mand underdanig, det, som bringer hende Lykke, er at være ydmyg og sagtmodig og maaske at ofre ikke saa lidt af sig selv for sin Husbond og sine Børn. Desværre oplyser Provsten intet om, hvad der bringer Manden Lykke, man tør maaske modsætningsvis slutte, at det ikke er slige Opofrelser fra Mandens Side, men at det derimod er Underkastelse og Lydighed fra Hustruens Side.

Det er en Tankegang, som minder om Provst Blochs Udtalelser i Landstinget i 1857 under Forhandlingerne om at give de ugifte Kvinder Myndighed i samme Alder som Manden. Provst Bloch sagde den Gang: Kvindens Yndighed bestaar ikke i hendes Myndighed, men i den Lydighed, Kærlighed og Troskab, hvormed hun ved at underordne sig først sine Forældre og siden sin Mand. Trods hans

Formaninger fik Kvinderne den Gang Myndigheed, men nu to Menneskealdere senere, forkyndes hans Læresætninger af Provst Fenger, over hvis Hoved to Slægtleds Udvikling altsaa synes at være gaaet sporløst hen. En saadan Tankegang kan altsaa virkelig komme til Orde den Dag i Dag, men mon der dog ikke gives mange Kvinder, mon der ikke gives mange Mødre, som vil være enig med mig i, at det nu maa være paa høje Tid, vi Kvinder viser, at saa langt nede staar vi nu heller ikke eller, rettere sagt, saa langt nede ønsker vi ikke at staa.

Med Hensyn til Formue, Gældsansvar, Skifte og Arv gaar Reglerne ud paa at give lige Rettigheder til Mand og Hustru, uden at dette hemmer Bevægelsesfriheden i Forretning og Husførelse. De Regler, som opstilles herfor, synes i det hele og store at fyldestgøre Formaalet og at have løst de praktiske Vanskeligheder paa tilfredsstillende Maade. Forslaget stiller Mand og Hustru lige med Hensyn til Retten til at sidde i uskiftet Bo ved en Ægtefælles Død og udvider den længstlevende Ægtefælles Arveret, ligesom det fastslaar, at ogsaa gifte Kvinder har Adgang til Næringsdrift.

Det gamle Stridsspørgsmål om særskilt eller samlet Beskatninger af Ægtefæller løser Lovforslaget paa en Maade som hævder Ligestilling uden at anfægte Statens Indkomster. Det fastslaas, at hver af Ægtefællerne kan blive sat i særskilt Skat, derved sikres Hustruen mod, at Manden ved sy undlade Skattebetaling kan berøve sin Hustru den kommunale Valgret, men man har ikke villet gaa til at paaføre Staten det Tab, som det vilde bringe at have Fradrag for hver af Ægtefællerne og Skatteberegning efter de to lavere Beløb i Stedet for efter det ene højere. Derfor foreslaas det, at det samlede Beløb af begges Skat ikke maa blive lavere end om de beskattes under eet, og den derved fremkomne Forøgelse skal fordeles forholdsmæssig mellem dem. Det kan i denne Sammenhæng nævnes, at Beregningen af Merindkomstskat efter de gældende Regler for Ægtefællerne under eet kan komme til at virke besynderligt. Gifter to Personer sig, som hver har en vis Indtægt, kan dette, taget efter Reglerne, medføre, at hele den enes Indtægt beregnes som Merindtægt, skønt de tilsammen ikke har mere end før, men jeg antager, at man kommer udover af Fortolkningens Vej. I alt Fald er det forhaabenligt kun en midlertidig Foranstaltning, sm vel ikke behøver at tages i Betragtning i dette Lovforslag.

Ogsaa Reglerne om Ægteskabets Omstødelse og om Separation og Skilsmisse betyder væsentlige Fremskridt. Alt i alt gives der vel nok lettere Adgang til Skilsmisse end hidtil og navnlig mindre strenge Betingelser for paa ny at indgaa

Ægteskab. Desuden gives der større Betyggelse ved i højere Grad at henlægge Afgørelserne til Domstolene og mindre at lade dem bero paa Bevilling. Dette Afsnit af Loven kan ikke siges at betyde et Fremskridt for Kvinden mere end for Manden; der er her ikke Tale om Afskaffelse af særlige Forrettigheder for Manden udover dette, at en daarlig Lovgivning vel som Regel gaar mest udover den svageste Part. En naturlig Følge af det borgerlige Ægteskab maa være, at man henlægger Mæglingen, der skal gaa forud for Separation og Skilsmisse, til en verdslig Myndighed som foreslaaet i § 155. Det maa meget paaskønnes, at § 178 bestemmer, at Retsmøder i Ægteskabssager skal foregaa for lukkede Døre. De Skilsmisedramaer, som i Udlandet foregaa for aabent Tæppe, frister ikke til Efterligning,

Det er under den Kamp, der har været rejst mod dette Lovforslag, blevet paastaet, at dets Gennemførelse vilde virke opløsende paa Ægteskabet, sætte mand og Hustru op mod hinanden og gøre begge Parter lige misfornøjede. Der er ikke mindste Grund til at tro paa disse ildevarslende Spaadomme. Mange af Lovforslagets Regler, hele den Grupper af Regler, som handler om Afgørelse af Stridigheder mellem Ægtefæller vil kun faa direkte Betydning for de daarlige Ægteskaber. Nogen Revolution vil dette Lovforslags Gennemførelse ikke betyde; det er jo heldigvis ikke saaledes, at der altid i det praktiske Liv leves efter de fældende Regler, Menneskene er ofte meget forstandigere end Lovene, de ved at indrette sig saaledes, at de kommer udenom urimelige Lovparagraffer. Ærede Medlemmer vil sikkert kende Eksempler paa, at trods den underordnede Stilling, der nu efter Loven tildeles Hustruen, findes der mange Hjem, hvor det er Konen, der regerer, og vil maaske kun kende faa Eksempler paa, at en Mand har brugt den Forældremyndighed, han sidder inde med, til at fjerne Børnene fra Hjemmet uden Hustruens Samtykke og uden at lade hende faa at vide hvor de opholder sig eller til at genere Hustruen paa anden Maade. Dette beror muligvis i en Del Tilfælde paa at Manden end ikke aner, hvilken Ret han i Virkeligheden sidder inde med, men dertil kommer, at det jo er saaledes, at Loven ikke gives for de gode Forhold, men for de Tilfælde, hvor der gøres Uret.

Efter Forslaget skal nu i saadanne Tilfælde, hvor det er umuligt for Ægtefællerne ved egen Hjælp at komme ud over Stridighederne, en upartisk Afgørelse af Øvrigheden træde i Stedet for Mandens vilkaarlige Magt. Mon det skulde virke ødelæggende paa disse Ægteskaber? Mon ikke snarere et saadant Ægteskab vilde blive uudholdeligt for Konen, naar Manden atter og atter trodsede sin Vilje igennem? Mon ikke Manden fristes dertil, naar han ved, at Loven giver ham Ret

dertil? Selve Bevidstheden om, at der findes en Myndighed, til hvilken Konen kan henvende sig, turde i mange Tilfælde gøre Manden mere hensyntagende og derved muliggøre Bevarelsen af et Ægteskab, som ellers maatte gaa i Stykker. Mon der ikke er adskillige Ægteskaber, hvor netop Hjælp udefra kunde bringe over Stridspunkter og et daarligt Ægteskab derved blive et godt Ægteskab? Ganske vist, i de allerdaarligste Ægteskaber hjælper denne Indgriben ikke, for der er der intet, der hjælper. Og de er sandt, at saadanne Ægteskaber gør denne Lov det lettere at opløse, end det har været før, men vil nogen paastaa, at dette er til Skade for Ægteskabet som Institution? For de helt gode Ægteskaber, der er præget af gensidig Følelse af Ægtefællernes lige Ret, og som hviler paa gensidig Hensyntagen, er selv sagt de fleste af Lovens Regler overflødige. Hvor alle Spørgsmaal løses i Forstaaelse og Samklang af Ægtefællerne selv, er der ingen Brug for Lovregler.

Men for det meget store Tal af Ægteskaber, som hverken er helt gode eller helt daarlige, vil det være af stor og nyttig Betydning, at de Retsregler, hvorpaa Ægteskabet hviler, bringes i Anvendelse i Overensstemmelse med Nutidens Ligeberettigelse. Ægteskabet skal ikke være en Enklave, upaavirket af den almindelige Udvikling, et Samfundslivets Kina, indenfor hvilket der gælder Vaner og Regler af en helt anden Art end paa alle andre Omraader. Naar Mænd og Kvinder mødes under lige Vilkaar i Skolen, i Forretningslivet, paa Arbejdspladserne, i Statens og Kommunens Tjeneste, ved Valgbordet, ja, her i Rigsdagen, saa kan man ikke indenfor Familien opretholde Mandens gamle Husbondret. Vort Samfundsliv, som det har udviklet sig, er bygget op paa Hjemmene, og derfor maa Hjemmene være en Afspejling af Samfundet eller omvendt. Hvis man vil bevare Ægteskabet som Institution, er det paa høje Tid, at en Lov som denne gennemføres. Man kan ikke give Frihed udadtil og samtidig lovfæste Tyranniet indadtil. Livets Love og den sunde naturlige Udvikling er her gaaet forud for Juristernes Love, nu maa Juraen følge efter. Da Vielsesritualets Ord, hvori Bruden lovede at være sin Mand lydige og underdanig forsvandt af Ritualet, var disse Ord allerede døde Ord. Da var den Tankegang, hvoraf de var udsprunget, allerede trængt langt tilbage i Livet. I mangfoldige Ægteskaber er Mand og Kvinde fuldt enige om at anerkende hinandens Ligeberettigelse, i andre, hvor Manden ikke anerkender denne, føles det af Hustruen som Uret, som en Ydmygelse. Udviklingen har ført med sig, at Ægteskaberne er forandrede eller i Færd med at forandres i Overensstemmelse med den nye Tankegang. Men naar saa er, da er det urimeligt at opretholde for Ægteskabet Retsregler, der svarer til svundne Tidens Tankegang, Retsregler, der

er i Strid med den Betragtning af Mandens og Kvindens Stilling, som raader, i den øvrige Lovgivning. Derved vilde man ikke styrke Ægteskabet som Institution; derved vilde det sprænges og ødelægges. Det er engang Historiens Lov, at de Institutioner, for hvilke der opretholdes en Lovgivning, som er præget af ældre Tiders nedarvede Tankegang, lægges øde. Det kan kun styrke og fæstne Ægteskabet, at de Lovregler hvorpaa det hvier, bringes i Overensstemmelse med den Tankegang, der stedse mere raader baade hos Mænd og Kvinder, i Overensstemmelse med den Lovgivning, der gælder paa andre Omraader. Det sker ved dette Lovforslag. Førres det igennem, da sejrer paa dette Omraade Retfærdighedens Grundsætninger. Det gælder her Kvinders Ret og Kvinders Interesser, men det gælder ikke alene Kvinders Ret og Kvinders Interesser. Gennemførelsen af det Retfærdighedsprincip, hvorpaa denne Lov er bygget, er af samme Værdi for Mænd som for Kvinder. Vi Kvinder ønsker ikke at føre denne Lov frem som et Angreb paa Mændene, i Strid med disse. Vi haaber paa Mændenes Forstaaelse af vore Krav og paa deres gode Medhjælp til Lovens Gennemførelse.

Kilde

www.folketingstidende.dk

Kildetype

Dokumentation på online medie

Tags

Folketingstale, Kvindebevægelsen, Politisk tale, Radikale Venstre

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/elna-munchs-tale-om-ligestilling-i-aegteskabet>